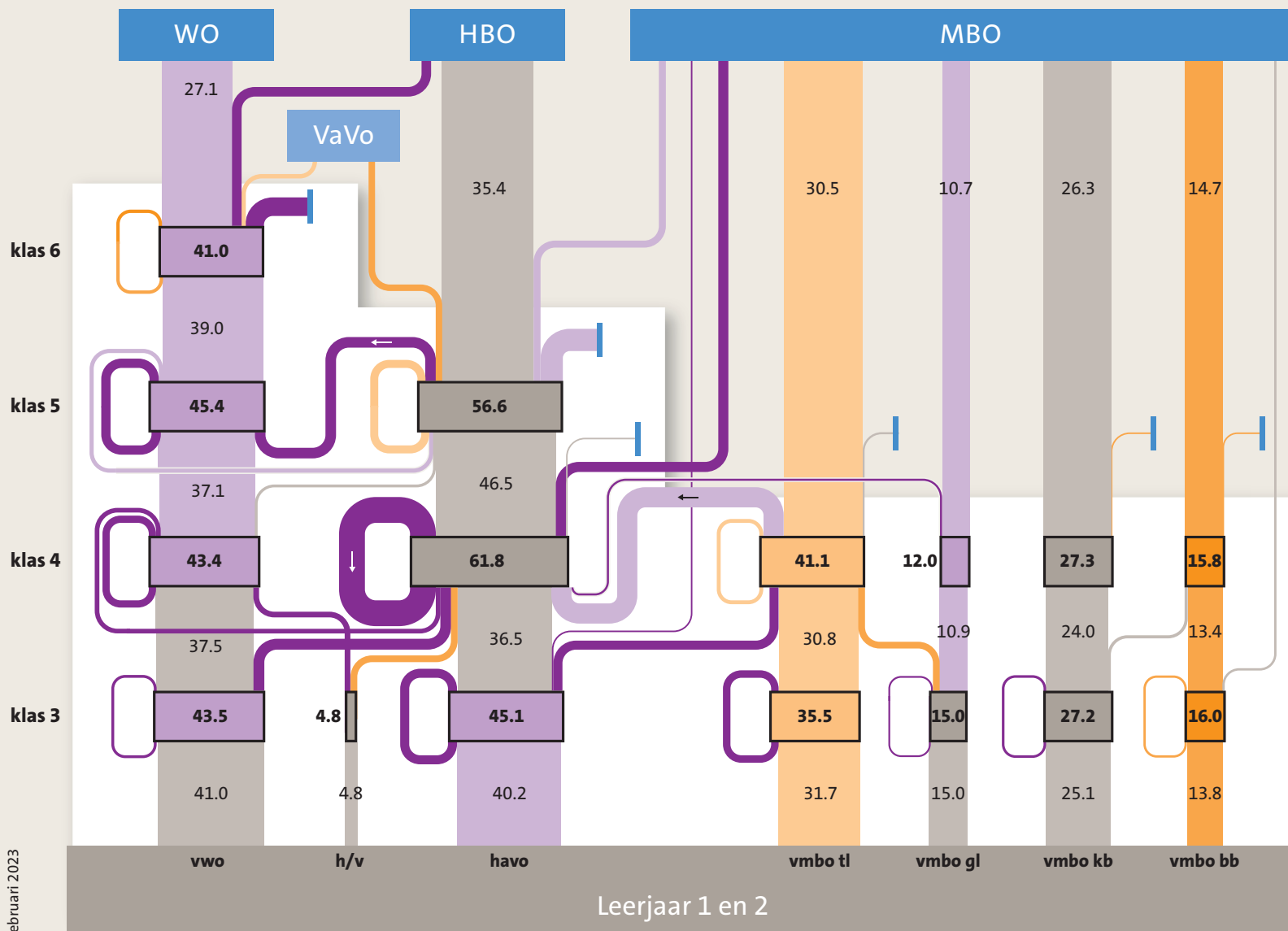
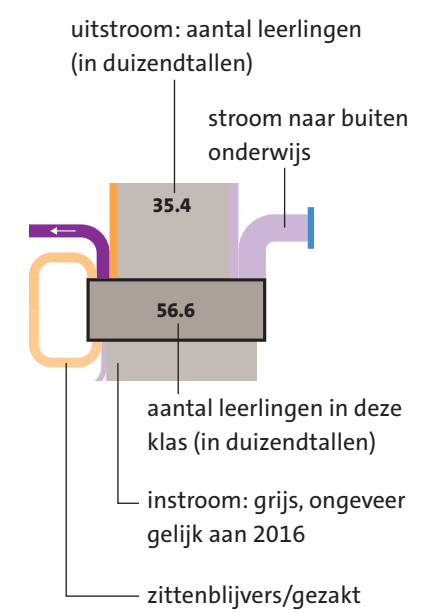

Leerlingstromen in bovenbouw voortgezet onderwijs in 2021

Toelichting

- De kleuren geven de verandering aan in de periode 2016 – 2021
 - █ = sterke toename (> 15%)
 - █ = lichte toename (5 – 15%)
 - █ = stabiel/constant
 - █ = lichte daling (5 – 15%)
 - █ = sterke daling (> 15%)
- De getallen geven het aantal leerlingen weer, in duizendtallen, in 2021.
- De breedte van de stroom komt overeen met het aantal leerlingen in die stroom.
- Stromen met minder dan 600 leerlingen zijn niet weergegeven.

Februari 2023

Inleiding

In de media verschijnen regelmatig rapporten over toegenomen prestatiedruk in het voortgezet onderwijs, zoals het laatste rapport van het sociaal cultureel planbureau: Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland. Een van de trends die daarin beschreven staat is de groei van havo/vwo en de krimp van het vmbo. Om meer inzicht te krijgen in welke leerlingstromen in het voortgezet onderwijs groeien of juist kleiner worden, en welke route leerlingen volgen, hebben we de gegevens van CBS over leerlingstromen in de bovenbouw nader geanalyseerd.

Onze bevindingen over de periode 2016-2021

- Het aantal leerlingen in havo en vwo in de derde klas is nagenoeg gelijk. Het aantal examenkandidaten havo is bijna 40% hoger dan op vwo.
- Het aantal stapelaars dat na het eindexamen kiest voor een hoger schoolniveau is met 15% toegenomen naar 13.000. Vooral de stroom van havo naar vwo en in mindere mate van vmbo tl naar havo is toegenomen.
- Het aantal leerlingen dat in de bovenbouw wisselt naar een hoger schoolniveau is met 23% afgenomen naar 6.000. Deze groep bestaat bijna voor de helft uit vmbo gl leerlingen die vmbo tl zijn gaan doen.
- Het aantal leerlingen dat in de bovenbouw wisselt naar een lager schoolniveau is met 17% toegenomen naar 16.500. Zie bijvoorbeeld het aantal leerlingen van vwo 3 naar havo 4 en van havo 3 naar vmbo tl 4.
- Van de leerlingen die het voortgezet onderwijs verlaten, heeft ruim 15% een schoolniveauwissel meegemaakt in de bovenbouw.

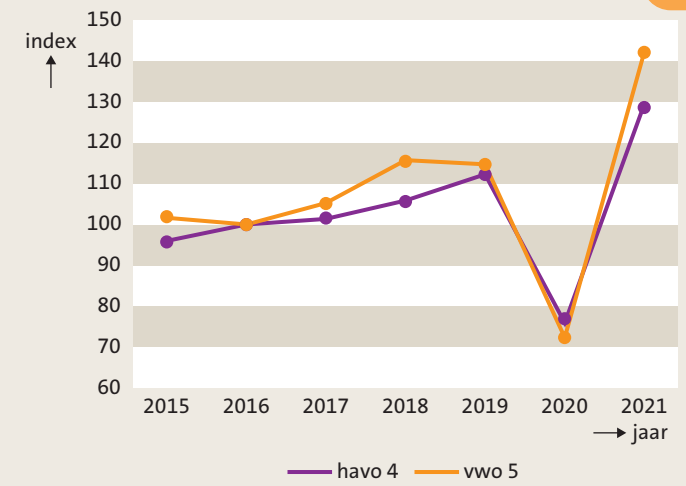
- Het aantal zittenblijvers is met 28% toegenomen tot bijna 26.500. (exclusief examenklassen).
- In het vmbo is het aantal examenleerlingen fors afgenomen (bb), licht afgenomen (tl) en licht toegenomen (gl).
- Het aantal havo-leerlingen is constant gebleven.
- Het aantal vwo-leerlingen is licht toegenomen.

Nadere analyse zittenblijvers

Onder de belangrijkste bevindingen wordt genoemd dat het aantal zittenblijvers sterk is toegenomen. Dit verdient een nader onderzoek. De procentuele toename van het aantal zittenblijvers is weergegeven in onderstaande tabel.

klas	zittenblijvers		
	in 2021 (x 1000)	in 2021 (%)	toename 2016-2021 (%)
Vmbo BB 3	0,9	5	-24
Vmbo KB 3	1,0	4	30
Vmbo GL 3	0,7	4	21
Vmbo TL 3	2,9	8	40
Havo 3	3,5	8	37
Havo 4	10,0	16	29
Vwo 3	1,1	3	36
Vwo 4	2,8	6	36
Vwo 5	3,6	8	42

De vraag is of de stijging van het aantal zittenblijvers geleidelijk is gegaan in de periode van 2016 tot 2021, of dat het als gevolg van de corona-omstandigheden grillig is verlopen. Om hier zicht op te krijgen is de historische ontwikkeling van het aantal zittenblijvers in havo 4 en vwo 5 in beeld gebracht.

Figuur 1 | Geïndexeerd aantal zittenblijvers in havo 4 en vwo 5, gecorrigeerd voor cohortgrootte (2016 = 100)

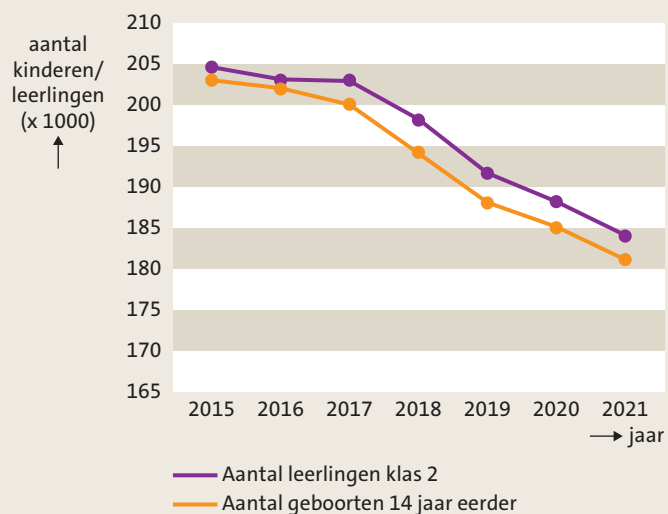
Duidelijk zichtbaar is een dip in 2020. In dat jaar was het aantal leerlingen dat bleef zitten aanzienlijk lager dan de jaren daarvoor. De beslissing over de bevordering werd gemaakt in de zomer van 2020, enkele maanden na de eerste uitbraak van Corona, in het jaar dat er geen centrale examens waren. Je zou kunnen zeggen dat er 'kansrijk' bevorderd is. Er was al een stijgende trend ingezet in de jaren 2015 tot en met 2019. In die 4 jaar was het aandeel zittenblijvers toegenomen met 16% en 13% voor respectievelijk havo 4 en vwo 5.

Conclusie: De uitbraak van corona heeft een duidelijke invloed op het aantal zittenblijvers gehad. In de periode voor Corona was er al een stijgende trend zichtbaar in het aantal zittenblijvers.

Havo 4 vervult duidelijk een centrale sleutelrol in de leerlingstromen in de bovenbouw

Verantwoording

Om een goed beeld te krijgen van het aandeel leerlingen dat een bepaald schooltype volgt of het aandeel leerlingen in een leerlingstroom, zijn zowel de absolute aantallen leerlingen als de cohortgrootte van belang. De cohorten in leerjaar 2 van het voortgezet onderwijs tussen 2015 en 2021 waren niet elk jaar even groot.

Figuur 2 | Aantal leerlingen in leerjaar 2 van het voortgezet onderwijs, inclusief praktijkonderwijs en exclusief voortgezet speciaal onderwijs en het aantal geboorten 14 jaar eerder (Bron: CBS Statline).

In figuur 2 is te zien dat er na 2017 een scherpe daling is ingezet in het aantal leerlingen. De voornaamste oorzaak is gelegen in de demografie: een sterke afname van het aantal geboorten na 2003. Het aantal leerlingen en de geboorten houden gelijke tred.

Voor de berekening van toe- of afname in de periode 2016 – 2021 zijn de volgende cohortgroottes nodig:

Jaar begin	Jaar eind	Aantal Iln in klas 2 begin	Aantal Iln in klas 2 eind	Correctie factor
2016	2021	203,1	184,0	0,906
2015	2020	204,6	188,1	0,919
2014	2019	203,5	191,6	0,942
2013	2018	200,5	198,2	0,989
2012	2017	195,5	202,9	1,038

Leerlingen in vwo 6 zaten vier jaar eerder in klas 2. Wanneer je het aantal leerlingen in klas 6 in 2021 wilt vergelijken met het aantal leerlingen in vwo 6 in 2016, dan zul je de aantallen leerlingen in klas 2 moeten nemen uit 2017 en 2012 om inzicht te krijgen in de relatieve grootte van de cohorten waar die vwo 6 leerlingen deel van uitmaakten.

Een voorbeeld: In 2021 bleven er 10041 leerlingen zitten in havo 4. In 2016 waren dat er 8247. De havo 4 leerlingen van 2021 zaten in klas 2 in 2019. Dit is een kleiner cohort dan vijf jaar eerder: 191,6 versus 203,5, oftewel een factor 0,942 kleiner. Je kan dit ook lezen als een afname met 5,8%. Om het aantal zittenblijvers 'eerlijk' te kunnen vergelijken is het aantal zittenblijvers in 2016 met 5,8% verminderd. Het gecorrigeerde aantal zittenblijvers in 2016 wordt dan $0,942 \cdot 8247 = 7769$.

Een op de zes leerlingen die examen doet is gewisseld van schoolniveau in de bovenbouw

De procentuele toename van het aantal zittenblijvers in havo 4 van 2016 naar 2021 komt daarmee op $(10041 - 7769) / 7769 \cdot 100\% = 29\%$.

De procentuele verandering van een leerlingstroom bepaalde de kleur van die leerlingstroom in de infographic op de eerste pagina. De berekening van deze procentuele veranderingen is gedaan op dezelfde wijze als hierboven is uiteen gezet. Dat betekent dat voor elke klas een andere cohortgrootte-correctiefactor is gebruikt. Zie de tabel hierboven.

Auteur Paul van der Molen, manager Strategie, Beleid en Vernieuwing, Stichting Cito.

